

Gårdsnavn: Haugen ("Hauen") **Gnr/bnr:** 251/1 og 2

Koordinat: Ø: 624900, N: 6588468, 22 EU89-UTM Sone 32

Synbarhet: Fullt ut synlig/gjenfinnbar i terrenget

Foto: Erling Skivdal 09.09.2010

Kulturminneregistrering

KMtype: Småbruk, ,

Tilstand: Intakt

Verneverdi:

Vern: ,

Beskrivelse:

Beskrivelse: Haugen var en av de eldre husmannsplassene i Varteig, og lå under gårde Gryte. Plassen nevnes første gang midt på 1600-tallet.

Haugen var opprinnelig én plass, men ble på et tidspunkt delt i en søndre og en nordre plass. Det er ved registreringen i 2010 ikke mulig å påvise spor etter mer enn én plass – formodentlig i så fall den nordre husmannsplassen. Nordre og Søndre Haugen ble slått sammen i 1791. Samtidig ble også Haugen selveierbruk.

På et militærkart fra 1775 er det for Haugens vedkommende anmerket husmannsplass både på fastland og på

Lok. nr. 1053492 Haugen forts:

Finnskuttolmen ute i Glomma (koordinater: Øst 624839 – Nord 6588635). Begge skulle etter kartet være boplasser under Gryte. Ved registreringen i 2010 hører Holmen til eiendommen Finnskutt (gnr. 212, bnr. 1 og 2).

Når det er to bruksnummer på Haugen, skyldes dette at en mindre skogsparsell (bnr. 2) ble solgt fra Haugen midt på 1800-tallet.

De første husmennene

Den første oppsitteren på Haugen som man kjenner til, er Nils Olsen. Han bodde på plassen i 1655. Trolig var han en sønn av Ole Gryte, og i så fall en bror av Hans Olsen – som eide halve Gryte, der Haugen var husmannsplass.

Erik Asbjørnsen og kona Ingrid Kjellsdatter nevnes på ”Hoffuen” i 1664. Jul Haugen (1674-1721) nevnes her ved begynnelsen av 1700-tallet. Enken Bodil Mathisdatter (1677-1739) giftet seg igjen i 1726 med Asbjørn Pedersen fra Svinndal.

Det er vanskelig å skille bosettingen ettersom det er to husmannsplasser på Haugen. En sønn av Bodil og Jul, Anders Julsen, er imidlertid på en av plassene på 1720-tallet. To antatte sønner, Ole og Christian Andersen nevnes her i henholdsvis 1760- og 1780-årene.

Blir selveierbruk

I 1791 kommer et samlet Haugen på auksjon. Henrik Tuesen fra Belsby kjøper plassen, og blir dermed den første selveieren her.

Henrik var løytnant, gift med Helene Olsdatter Kongsrud. Helene og Henrik hadde barna Sidsel, Thue, Ole, Mathis og Jens.

Thue og Ole overtok Haugen ved skiftet etter foreldrene, men i 1851 løste Ole ut broren og ble eneieier.

Ole Henriksen var født i 1801 (dør i 1881). Han solgte fra en mindre parsell av Haugen, men har jord nok til hest, to kuer og et par sauer. I 1865 avler han 12 skippund høy, han setter tre tønner poteter og et par tønner med rug, bygg og havre.

Ole ble gift med Berthe Andrea Hansdatter Grav (født i 1815) fra Rakkestad. Sønnen Henrik Olsen overtok senere bruket, og kjøpte også tilbake parsellen som faren hadde solgt ut.

Ole og Berthe Andrea

Det var en tallrik barneflokk som vokste opp på Haugen under Berthe Andrea og Oles tid på gården.

I 1865 bor åtte barn hjemme: Henrik (31 år), Karen (28), Arne (24), Hans (19), Laurits (13), Ole (10) og tvillingene Gothard og Lise på sju år.

Ole betegnes i folketellingen dette året som gårdbruker og selveier, og jobber ikke i lensa. Det gjør imidlertid sønnene Henrik og Hans, mens 24-årige Arne ”hjælper Faderen med Gaardbruget”.

Ti år senere har de tre eldste flyttet ut, mens Hans (født i 1847), Lauritz (1853), Ole (1855) og Gothard og Lise Maria (1859) bor hjemme. De to eldste jobber i tømmerfløtingen, mens Ole er sagbruksarbeider i Glemmen.

Henrik og Helene

Henrik Olsen – født på Haugen 11. januar i 1835 – var først gift med Johanne Mathisdatter fra Grav i Rakkestad (født 10. februar i 1837). På ”Skattebølbraaten” kommer døtrene Anna til verden 29. mai i 1875 og Marie 30. september i 1876.

”Skattebølbraaten” er plassen Kastet, som den gang lå under Skattebøl – men som senere ble liggende under gnr. 211 bnr. 1 og 6, da Bråten ble selveiende bruk.

Johanne dør 24. november i 1876, og Henrik gifter seg igjen med Helene Marie Hansdatter, født på ”Krosbybraaten” i Rakkestad 31. desember i 1854.

Lok. nr. 1053492 Haugen forts:

Når deres førstefødte, sønnen Nils, kommer til verden på Kastet 27. september i 1878, oppgis faren Henrik å være selveier. To år senere – 19. oktober 1880 – blir datteren Elise født på Kastet, og 18. mars 1883 blir Hilda Anette født.

Til Haugen kom Helene Marie, Henrik og de seks barna i 1884. Der blir ytterligere fem barn født. Tvillingene Oline og Emilie kommer til verden 15. juni i 1886 (de dør som spedbarn), Olava Emilie blir født 27. juni i 1890, Maren Kristine 18. mai i 1893 og Hansine 9. april i 1896.

Anna ble for øvrig i 1902 gift med Anton Larsen Morthaugen, og bodde på Øvre Morthaugen fram til de i 1918 kjøpte en av gårdene i Lunde-kroken.

Henrik Olsen dør i september 1914, kona Helene i juni 1926.

Eldstesønnen Nils overtar på Haugen etter foreldrene, men selger i 1934 til søsteren Emilie og svoger Peder.

Emilie hadde 28. februar i 1931 giftet seg med Peder Morthaugbråthen, født 22.10.1906. Emilie og Peder sitter med gården i seks år, før de i mars 1940 selger den for 17.000 kroner til Oskar Holter fra Svinndal.

Flyttelass på en pram

Samme året overtar Inga f. Mørk (1888-1979) og Jens Svartedal (1895-1963) Haugen for 12.000 kroner, etter et makeskifte med Oskar Holter.

Josef Glenne (født i 1935) er svigersønn til Inga og Jens Svartedal. Han forteller at svigerforeldrene brukte en stor jernpram de hadde fått låne i tømmerlensa for å få flyttelasset fra Fosstangen ved Nes i Skiptvet og over til Haugen i Varteig. Foruten familiemedlemmer og eiendeler, hadde de også hest, to kuer og gårdsredskapen med seg på flåten. Overfarten skjedde nattetid, og familien gikk i land på det søndre jordet på gården, benevnt som Elvebråtan.

Familien Svartedal bodde på Haugen i ti år, fram til de flyttet til Solvang i Os. Gården ble da solgt til Hans Nymark. Nymark hadde en ku, et ungdyr og 40 høns på gården.

Etter at Haugen hadde stått ubebodd i tolv år, ble gården i 1969 kjøpt av Sidsel Rasmussen – som fortsatt eier og bebor gården ved registreringen i 2010.

Gammel stue

Våningshuset på Haugen synes å være svært gammelt. Gårdens eier ved registreringen i 2010 anslår at eldste delen av boligen må være fra 1700-tallet. Det dreier seg i så fall om ca. 35 kvadratmeter i én etasje, bestående av kjøkken og kammers.

Det er funnet årstall risset inn i et gulvbord som kan tyde på at stua ble røstet om og påbygd i 1859. Dessuten et tilsvarende årstall i inngangspartiet som tilsier en ytterligere utbygging i 1878. Etter eierskiftet i 1969 er det foretatt en gjennomgripende renovering av våningshuset, og påbygd et bad.

Gårdsbebyggelsen omfattet også låve med fjøs bygd i 1937. Den ble revet på 1980-tallet. Et hønsehus med kjeller ble revet i 2005. Der låven sto, er det ført opp et nytt bygg som ved registreringen fungerer som atelier for Hans Hamid Rasmussen.

Stenlagt vei

Eier siden 1969 har anlagt god bilvei ned til gården. I tidligere tider var det nok Glomma som var hovedfartsåren for oppsitterne på Haugen.

Det er en flott stenlagt vei fra gårdstunet og ned til elva. Der kunne man kjøre med hest og vogn, og blant annet frakte varer og leveranser til gårds som kom elveveien.

Gården er ifølge "Norske Gårdsbruk" (1987) på totalt rundt 220 dekar, hvorav omkring 200 dekar er produktiv skog.

Haugen hadde gårdsnummer 21, bruksnummer 1 og 2 i gamle Varteig kommune, fram til grensereguleringen i 1992 da gården ble lagt til Rakkestad kommune og fikk gnr. 251, bnr. 1 og 2.

Lok. nr. 1053492 Haugen forts:

Tilhørende enkeltminner (0):

Litteratur